

UUDEN KYNNYKSELLÄ – BBS-HARRASTAJAT INTERNET-OMAKSUJINA

Mikko Hirvonen

Internetistä on tullut arkea kahden viimeisen vuosikymmenen aikana. Se ei kuitenkaan ole saapunut koteihin ristiriidattomasti vaan erilaisten neuvottelujen ja pitkäkestoisten prosessien myötä. Artikkelissa tarkastellaan, miten Internetiä edeltäneissä tietoverkoissa liikkuneet harrastajat ottivat netin vastaan 1990-luvun puolivälissä.

Vuonna 1997 noin joka kymmenennessä kotitaloudessa oli Internet-yhteys, vaikka nettiä saatettiin käyttää myös töissä tai opiskelupaikalla¹. Internetin rinnalla oli tuolloin käytössä BBS-purkkien kaltaisia rinnakkaisia, puhelinlinjoja hyödyntäneitä tietoverkkoja, eikä tietoverkkojen keskinäinen asema ja tulevaisuus ollut selvä. Kyse oli koko 1990-luvun kestäneestä tilanteesta, jota nimitän *tietoverkkomurrokseksi*². *BBS-purkeilla* (Bulletin Board System, sähköinen ilmoitustaulu) ymmärretään tavallisesti lankapuhelinverkkoon modeemin välityksellä kytkettyä tietokonetta, johon niiden käyttäjät eli *BBS-harrastajat* ottivat yhteyden omalla tietokoneellaan. Purkit keskittyivät pääsääntöisesti keskustelualueisiin ja tiedostojen jakamiseen. Monien purkkien ympärille muodostui tiiviitä käyttäjäyhteisöjä ja ne toimivat erilaisten ryhmien kohtaamispaikkoina. Purkkeja voidaankin ajatella monien nykypäivänä Internetistä tuttuun piirteiden, kuten sosiaalisten yhteisöjen, esikuvana³. BBS-toiminta alkoi Suomessa 1980-luvun alussa. Pioneerien kokeiluista päädyttiin 1990-luvun alkupuolen kukoistuskauteen, jolloin toiminnassa oli yli 400 järjestelmää⁴.

2000-luvun puolelle siirryttäessä tietoverkkojen keskinäinen suhde oli muuttunut. Niistä ei enää juuri puhuttu monikossa vaan käytännössä vain netistä. BBS-purkit olivat hiljalleen lopettaneet toimintansa vuosittuhannen taitteen jälkeen⁵. Vuonna 2006 jo 67 prosentilla kotitalouksista oli käytössä Internet-yhteys⁶. Internet vakiinnutti asemansa ja siitä tuli 'netti' – se oli kulttuurisesti omaksuttu. *Internetin kulttuurinen omaksuminen*⁷ on monisyinen prosessi, jonka aikana netti on tullut saataville ja asettunut osaksi arkea useiden vaiheiden ja tekojen kautta. Prosessiin kuuluvat niin laitteiden kuin ohjelmistojen tekninen toteutus, markkinointi ja popularisoiminen, nimeäminen ja käyttökelpoisuuden tai -kelvottomuuden perustelu. Kulttuurinen omaksuminen kiinnittyy myös yksilöiden ja yhteisöjen arkeen, Internetin jokapäiväiseen käyttöön sekä keskusteluun, jossa uutta ilmiötä esitellään ja arvioidaan.⁸

Internetin kulttuurinen omaksuminen merkitsee oman tulkintani mukaan tämän artikkelin kontekstissa niitä muutoksia ja käytänteitä, jotka saivat merkityksensä tai syntyivät BBS-harrastajien kohdatessa netin

murrosvaiheen keskellä. Eri tietoverkoissa toimimiseen liittyivät omat toimintatavat; niillä oli oma tietoverkkokulttuurinsa. Nämä kulttuurit muodostuivat ja toisaalta myös muuttuivat ajan saatossa. Kahden erilaisen kulttuurin ja niiden ominaispiirteiden kohtaaminen antoivat omaksumisprosessille erityisen sävyn.

Tutkin tietyn käyttäjäjoukon Internet-omaksumista tietyssä historiallisessa kontekstissa. Olen pyrkinyt tuomaan myös jotakin uutta Internetin kulttuurisen omaksumisen näkökulmaan. BBS-harrastajien tarkasteleminen vie tutkimuksen makrotasolta mikrotasolle ja kohti yksityiskohtaisempaa netin kulttuurisen omaksumisen analyysia. Samalla se täyttää tutkimuksellista aukkoa: BBS-toimintaa on tarkasteltu niin Suomessa kuin kansainvälisestikin erittäin vähän. Lisäksi erityiskäyttäjryhmien tarkastelun avulla voidaan osoittaa, kuinka keskeistä on havaita erilaisten toimintamuotojen uniikki luonne ja samalla myös tiettyihin ilmiöihin liittyvä korvautuminen ja ajalliset katkokset.

Internetin kulttuurista omaksumista voidaan tarkastella useiden teoreettisten viitekehysten ja näkökulmien kautta. Artikkelissa sovellan aihepiiriin tutkimiseen *tarjouman* käsitettä. Sillä tarkoitetaan jonkin esineen tai ympäristön ominaisuutta tai ominaisuuksia, jotka mahdollistavat tietyn toiminnan suorittamisen. Ilkka Arminen ja Sanna Raudaskoski ovat kirjoittaneet tarjoumista tietotekniikan ja mobiiliteknologian tutkimuksessa. Heidän mukaansa tarjoumat voivat olla todellisia, eli sellaisia joita tuotteen suunnittelijat ovat ajatelleet. Ne voivat olla myös havaittuja, eli ominaisuuksia, jotka huomataan vasta käyttötilanteessa, tai luultuja eli ominaisuuksia, joita tuotteella ei ole olemassa. Yhtä lailla tarjoumat voivat olla piileviä, eli ominaisuuksia, joita tuotteen suunnittelija ei ollut tarkoittanut. Tarjouma voidaan jakaa kolmeen osaan: *käsiteltävyyteen* eli laitteen fyysisiin ominaisuuksiin, *käsitettävyyteen* eli tunnistettavuuteen ja *sallivunteen* eli

joustavuuteen ja toimintaan erilaisissa käyttöyhteyksissä ja -tilanteissa.⁹

Digitaalisen kulttuurin professori Jaako Suominen on soveltanut Armisen ja Raudaskosken ajatuksia netin kulttuurisen omaksumisen tutkimiseen. Esimerkiksi Internetin käsitettävyyttä tarkoittaa, millä tavoin sen eri ominaisuudet ovat ymmärrettävissä ja tulkittavissa. Suominen esittää, että netin moninaisuus vaikeuttaa sen käsitettävyyttä. Toisaalta hän huomauttaa, että aiemmat, tutut kokemukset esimerkiksi tietotekniikasta ja medioista kuitenkin osaltaan helpottavat näiden piirteiden käsittämistä.¹⁰ Hyödynnän tarjouman käsitettä Suominen tapaan väljästi; en niinkään teoreettisena apparaattina, jonka läpi aineisto syötetään ja analysoidaan. Internetin kulttuurisen omaksumisen tutkiminen on samalla sen kulttuurihistorian kirjoittamista – ilmiöiden ymmärtämiseksi tutkijan on hyödynnettävä monitieteistä ja kokonaisvaltaista tutkimusotetta. Tarjouma toimii kuitenkin esimerkkinä teoreettisemmasta lähestymistavasta, jonka avulla tiettyjä ilmiöitä on helpompi käsitteellistää.

Artikkelissa tarkastelen tietyn käyttäjäjoukon, BBS-harrastajien, Internet-omaksumista 1990-luvun tietoverkkomurroksen kontekstissa. Mitä tapahtui, kun aiempia tietoverkkokokemuksia omanneet BBS-harrastajat kohtasivat Internetin? Käytän tarjouman käsitettä sekä BBS-purkkien että Internetin palveluiden ja sovellusten vertailuun. Otan lisäksi huomioon tärkeän netin käyttäjätason tutkimukseen liittyvän puolen: sosiaalisen toiminnan ja yhteisöllisyyden. Artikkelini perustuu pro gradu -tutkielmaani *BBS-harrastajat 1990-luvun tietoverkkokulttuurin murrosvaiheessa – näkökulmia Internetin kulttuuriseen omaksumiseen* (2010, julkaisematon). Tutkimusaineistona toimivat nettikyselyn avulla kerätyt vastaukset (143 kpl), sähköpostihaastattelut sekä tietotekniikan erikoisaikakauslehdet. Lähteet on valittu siten, että niiden kautta voidaan luoda mahdollisimman laaja ja lähdekriitti-

set vaatimukset täyttävä kuvaus tutkittavasta aihepiiristä. Käytännössä tämä tarkoittaa aineiston huolellista ristiinlukua ja erityispiirteiden huomioimista¹¹. Metodina toimi laadullinen aineistolähtöinen sisällönanalyysi, jonka avulla erilaiset huomiot on johdettu tutkimusaineistosta. Sisällönanalyysi sopii hyvin netin kulttuurisen omaksumisen tutkimiseen ja monipuolisen lähdeaineiston tarkasteluun: sen avulla pyritään muodostamaan tutkittavasta ilmiöstä tiivis kuvaus, joka kytkee tulokset laajempaan kontekstiin ja aihetta koskeviin muihin tutkimustuloksiin.¹²

VERKOSTA TOISEEN – INTERNETIN KÄSITETTÄVYYS JA SALLIVUUS

BBS-toimintaan liittyivät sen alkuaajoista lähtien harrastajien tiedonvaihto ja kansainväliset kytkökset. Tämä ilmeni muun muassa paikallisten purkkien sisäisinä verkkoina sekä kattavampana, jopa maailmanlaajuisena verkottumisena. Pienempien verkkojen eräänlaisena esikuvana voidaan pitää maailmanlaajuista, yhä edelleen toimivaa Fidonet-verkkoa¹³. Fidonet on harrastajavoimin ylläpidetty tietoverkko, johon kuului tuhansia purkkeja. BBS-harrastajien verkottuminen alkoi Yhdysvalloissa 1980-luvun puolivälissä. Fidonet syntyi Fido-purkkiohjelmiston vuonna 1983 kehittäneen Tom Jenningsin tarpeesta yhdistää samaa ohjelmistoa käyttävät purkit toisiinsa. Verkkokulttuureja tutkinut Howard Rheingold arvioi vuonna 1991 Fidonetin käyttäjämäärän olleen noin 100 000.¹⁴ Kansainvälisten verkkojen lisäksi harrastajat perustivat lukuisia pienempiä paikallistason viestiverkkoja. Ne toimivat Fidonetin tapaan niin sanotulla echomail-tekniikalla, jonka avulla purkit pystyivät vaihtamaan yhteisillä julkisilla keskustelalueilla kirjoitettuja viestejä keskenään. Viestipakettien vaihto tapahtui yleensä keran vuorokaudessa automatisoidusti yöai-

kaan. Echomail-pohjaiset verkot saattoivat keskittyä johonkin tiettyyn aihepiiriin tai ne toimivat paikallisesti kaupungin sisällä. Esimerkiksi Turun seudun purkkien välillä toimi 1990-luvulla SkyNet-niminen verkko.¹⁵

Suomalaisen BBS-maailman verkottumista erityisesti 1990-luvulla on saattanut edesauttaa BBBS-purkkiohjelmiston saavuttama suuri suosio. BBBS-ohjelmistossa oli sisäänrakennettu tuki FidoNetille ja muille samaa tekniikka käyttäville viestinvälitysverkoille. Viestiverkkoihin liittyminen siis helpottui huomattavasti. BBBS-ohjelmiston nähtiin olleen selvästi uuden sukupolven tuotos, sillä sen kehittäjät ottivat vaikutteensa pitkälti unix- ja (silloisesta) Internet-maailmasta. Ohjelmiston julkaisemisen aiheutti erään harrastajan mukaan 'melkoisen myllerryksen' suomalaisessa purkkimaailmassa: *"Linjoille vyöryi monia uusia BBBS-purkkeja ja BBBS-SysOpit ottivat sisäänrakennetuista FidoNet-ominaisuuksista täyden hyödyn irti. Tämän myötä monissa BBBS-purkeissa olikin tarjolla joko itse FidoNet tai myös muita, paikallisempia ja pienempiä viestinvälitysverkkoja[...]"*¹⁶ Havaintoja BBBS:n edistyksellisyydestä tukee ohjelman ainakin vuoteen 2007 jatkunut kehitystyö, jonka seurauksena siihen olivat sisäänrakennettuina muun muassa IRC-, FTP-, WWW- ja sähköpostituet¹⁷. Uudentilaisen ohjelmiston avulla verkkopalvelujen yhteiskäyttö onnistui aiempaa helpommin, ja yksittäiset purkit kykenivät liittymään osaksi laajempia tietoverkkoja.

Ajatus kansainvälisestä viestiverkosta oli monelle, erityisesti viestien kirjoittamisesta kiinnostuneille purkkiharrastajille tuttu, ja he olivat usein tutustuneet paikallispurkkeja laajempaan tietoverkkokulttuuriin. Erään harrastajan muistaman mukaan FidoNet alkoi tuntua kiinnostavalta toisten käyttäjien kuvausten ja viestien perusteella – kansainvälisen verkon kautta oli mahdollista kommunikoida yksittäistä purkkia paljon laajemman ja maantieteellisesti suuremmalla alueella asuvan harrastajajoukon kanssa

tarvitsematta kuitenkaan maksaa kaukopuhelumuksuja¹⁸. Tämänkaltaisten mielikuvien huomioiminen avaa mielenkiintoisen näkökulman Internetin kulttuurisen omaksumisen ymmärtämiseen. Tieto ja konkreettiset käyttökokemukset FidoNetin tapaisesta maailmanlaajuisesta järjestelmästä sekä suomalaisen BBS-maailman melko korkea verkottumisaste ovat yhteydessä purkkiharrastajien yleisempään tietoverkkoja koskevaan ymmärrykseen, niiden *käsitettävyyteen*. Netin käsitettävyys muotoutuu kuitenkin suhteessa käyttäjään – se on siis tapauskohtaista – eikä siten kerro itse teknologiasta ja käyttöympäristöstä välttämättä mitään. Tietoverkkosuhteen muotoutumisessa onkin otettava huomioon myös todelliset käyttökokemukset.

BBS-purkkeja tutkineen Petri Saarikosken mukaan eräs niin sanotuille suurpurkeille tyypillinen ominaispiirre oli verkkopalvelujen laajeneminen 1990-luvun alkupuolella. Suomessa tiettävästi ensimmäisenä yleiseen käyttöön suunnattuna BBS-purkkina news- ja sähköpostipalveluja tarjosi helsinkiläinen Metropoli BBS.¹⁹ Vuonna 1994 *MikroBitin* purkkikatsauksessa esiteltiin laadukkaita ja hyvän palvelutason omaavia järjestelmiä. Mukaan kelpuutetuista neljästätoista purkista neljässä oli Internet-yhteys. Lisäksi monet purkeista tarjosivat käyttäjilleen muun muassa useita maan sisäisiä viestiverkkoja sekä jo mainitun FidoNetin.²⁰ Yleisimmät purkkien tarjoamat Internet-palvelut olivat sähköposti, uutisryhmät sekä telnet-yhteys. Käytännössä tämä tarkoitti, että muutoin maksullisiin tai vielä vuosikymmen alussa vaikeasti saataviin palveluihin pystyi tutustumaan usein yhden purkkisoiton avulla maksamalla ainoastaan paikallispuhelumaksun. Monelle harrastajalle ensikosketus Internetiin muodostui konkreettisella tasolla purkkien kautta:

”BBS:t myös omalta osaltaan mahdollistivat Internetin käytön tavallisille harrastajille joilla ei ollut mahdollisuutta saada Internet yhteyttä käyt-

töönsä (ainakaan järkevään hintaan)”²¹.

Tietoliikenneharrastukseen oli sen alkuajoista lähtien vaikuttanut puhelinoperaattorien harjoittama alueellinen hinnoittelupolitiikka²². BBS-purkkien kautta otetut nettiyhteydet paitsi avarsivat käyttäjien tietoverkkohorisonttia myös kytkeytyivät tiiviisti harrastuksen kulttuurisiin ominaispiirteisiin: puhelumuksujen kiertämiseen ja linja-ajan tehokkaaseen hyödyntämiseen. Erittäin kiinnostavaa purkkien tarjoamissa Internet-palveluissa oli telnet-yhteys. Telnetillä tarkoitetaan merkkipohjaista yhteysprotokollaa ja tietokoneohjelmaa, joiden avulla voidaan yhteys toiseen tietokoneeseen Internetin ylitse. Sen avulla voidaan lukea muun muassa sähköpostia.²³ Käyttämällä telnet-yhteyttä purkkiharrastajat pystyivät kiertämään kalliita puhelumuksuja. Yhteys ulkomailla sijaitsevaan BBS-järjestelmään maksoi parhaimmillaan vain paikallispuhemaksun verran. Telnet-yhteyksiä hyödynnettiin myös toisin päin. Kuluttajille tarjottavien nettiyhteyksien yleistyttyä 1990-luvun puolivälin jälkeen pystyivät innokkaat BBS-harrastajat ottamaan yhteyden suosikkipurkkeihinsa Internetistä, telnet-protokollan välityksellä. Eräs harrastaja esimerkiksi muisteli, kuinka hänen kohdallaan Suomen suurimman BBS:n, MBnetin käyttö kasvoi Internet-yhteyden myötä, sillä purkkiin pääsi paikallispuhelumaksulla telnetin avulla²⁴.

BBS-kulttuuriin kuulunut verkottuminen, puhelujen hinnoittelu ja eri tietoverkkojen toimintaperiaatteiden samankaltaisuus ovat ominaispiirteitä, joiden voidaan katsoa keskeisesti vaikuttaneen harrastajien nettisuhteen muodostumiseen. Esimerkiksi Fidonetin tottuneille käyttäjille Internetiin tutustuminen saattoi olla helpompaa, sillä kansainväliset yhteydet ja ajatus maailmanlaajuisesta käyttäjäpiiristä olivat jo ennestään tuttuja. Toisaalta 1990-luvun puolivälissä BBS-purkkeja ja nettiä hyödynnettiin myös rinnakkain – harrastajat liikkuiivat verkos-

ta toiseen. Samalla Internetin käsitettävyyttä ja ymmärrystä sen luonteesta lisääntyivät. Puhelumaksujen kiertäminen sekä tietoverkkojen rinnakkaiskäyttö toimivatkin esimerkkinä netin *sallivuudesta* ja *joustavuudesta*. Näitä ilmiöitä voisikin luonnehtia Armisen ja Raudaskosken mallin mukaisesti *pölviksi tarjousiksi*. Konkreettisissa käyttötilanteissa BBS-harrastajat löysivät netistä päirteitä, joita siihen ei välttämättä suoraan liitetty²⁵.

TIETOVERKOT SOSIAALISEN TOIMINNAN NÄYTTÄMÖINÄ

Purkit saivat alkunsa 1970-luvun lopussa ensisijaisesti tarpeesta harrastajien väliseen yhteydenpitoon. BBS-kulttuurin syntymiselle oli alusta asti ollut vahva sosiaalinen tilaus, jonka päälle erilaiset toimintamuodot ja kulttuuriset ominaispiirteet – kuten tiiviit käyttäjäyhteisöt – saivat vakaan kasvualustan. Tutkimusaineistosta nousee esille erityisesti BBS-purkkien merkitys kaveripiiriin keskinäiselle yhteydenpidolle. Osalle harrastajista purkit olivat ensisijaisesti kohtaamispaikkoja, joissa kommunikoitiin toisten, tuttujen ihmisten kanssa tai luotiin uusia ystävyysyhteisöjä. Eräs harrastaja esimerkiksi muisteli, kuinka oma BBS-purkki perustettiin nimenomaan yhteydenpitotarkoitusta varten²⁶. Käyttäjät tunsivat usein toisensa alueen muiden purkkien ja kaveripiiriin kautta. Esimerkiksi DataCrime-nimistä purkkia 1990-luvulla pyörittänyt Timo Söderholm huomautti, että purkin käyttäjät eivät sinänsä poikenneet muista 921-alueen (Turun seudun) purkeista, sillä hänen mukaansa kävijäkuunta oli jokaisessa pitkälti samaa²⁷. Tutun kaveripiiriin kautta muodostuneen purkkiyhteisön merkitystä kuvaavat myös DataCrimen lopettamisen jälkeiset tapahtumat: Noin 30 henkilön ydinkäyttäjäkuunta jäi tuolloin ilman eräänlaista tuki-kohtaa. Harrastajien yhteydenottojen jälkeen Söderholm perusti Purgatory-nimisen

yksityispurkin, jonne vaadittiin etukäteen myönnetty käyttäjätunnus.²⁸ *Yhteisöllisyys* onkin eräs BBS-maailmaa keskeisesti värittävä ominaispiirre. Sähköistä yhteisöllisyyttä tutkineen Ulla Heinosen näkemyksen mukaan virtuaalisessa tilassa yhteisöt toimivat tietoverkkojen avulla virtuaalisesti, sähköisesti. Virtuaalinen yhteisöllisyys muodostuu käyttäjäkokemuksissa, eli sosiaalisten, tunneperäisten sekä tekniikkaan ja käyttöjälkeen liittyvien mahdollisuuksien mukaan.²⁹

Tutkimusaineiston perusteella BBS-maailmassa liikkuneiden kaveriporukoiden muodostamat yhteisöt ja niiden merkitys virtuaalisina kohtaamispaikkoina vaikuttivat joidenkin Internet-palveluiden käyttöönottoon. Kyse oli pitkälti siitä, miten uuden tietoverkon sovellukset vastaisivat vanhoihin kommunikaatiotarpeisiin. Nettiympäristön keskinäisessä yhteydenpidossa suositettiin erityisesti IRC:ta. IRC on reaaliaikainen eli synkroninen keskusteluympäristö; käytännössä se siis vastasi purkkien chat-palveluita, mutta huomattavasti laajemmassa mittakaavassa. Suomalaisen Jarkko Oikarisen kehittämä sovellus olikin alun perin BBS-purkkeihin kehitetty. 1990-luvulla siitä tuli Internetin käytetyin tekstipohjainen, reaaliaikainen pikaviestintäpalvelu.³⁰ IRC-käyttöön siirtyminen oli BBS-harrastajille useimmiten helppoa:

Sama ystäväpiiri joka syntyi itse purkkeiharrastuksen ympärille roikekuu edelleen suunnilleen samalla kokoonpanolla IRC:ssä.³¹

Kaveriporukkamme siirtyi luontevasti kommunikoimaan purkkien jälkeen ircissä ja postituslistoilla.³²

Onkin ilmeistä, että IRC vastasi toimintatavoiltaan ja muilta käytänteiltään melko pitkälle BBS-maailmaa. Kenties taustalla vaikutti teknologian hallittavuus ja käsitettävyyttä – aiemmat käyttökokemukset ja käyttäjien teknologiset valmiudet olivat sillä tasolla, että uuteen kommunikaatioympäristöön siirtyminen oli BBS-harrastajille helppoa. Lisäksi on huomattava, että jo entuudestaan

tuttujen ihmisten kesken yhteisöllisyyden tunnetta ei esimerkiksi omalla IRC-kanavalla tarvinnut luoda uudelleen. Myös Ulla Heinonen on väitöstutkimuksessaan huomionnut, kuinka Sinkut.net-käyttäjyhteisö siirtyi toisaalle alkuperäisen teknologisen alustan vanhentuuessa³³. Tutkimusaineistossa harrastus-, alakulttuuri- ja kaveriporukoiden siirtymistä Internetiin pohdittiin paljon myös keskustelupalstojen kautta. Toisin kuin IRC näyttäytyivät verkkofoorumit BBS-harrastajille tietyllä tavalla vieraina:

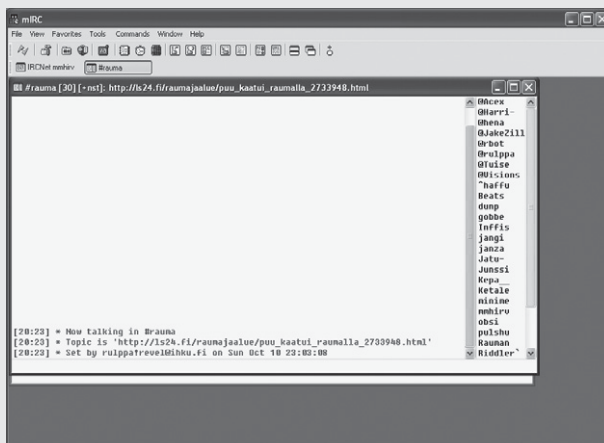
*Luultavasti kaikille näille [BBS-harrastajille] kelpaisi keskustelujärjestelmä, jossa BBS-benkistä jutustelua voisi jatkaa, mutta kankeat, hitaat ja kömpelöt web-foorumit eivät teknisesti vastaa tarpeeseen.*³⁴

*Ylläpidin omaa BBS:ää, mutta oman php-keskustelupalstan käynnistäminen ja ylläpito tuntuvat tällä hetkellä huomattavasti vaikeammalta ja monimutkaiselta kuin SuperBBS aikoiinaan.. varsinkin kun vertaa peruskäyttötarvetta, viestien vaihtaminen yhteisön kesken.*³⁵

*[...] vasta myöhemmin tullessiin web boardeihin on syntynyt vastaavia rakenteita kuin oli purkkien keskusteluissa.*³⁶

BBS-harrastajien mielestä web-pohjaiset keskustelupalstat vaikuttivat teknisesti huonommilta verrattuina purkkien vas-

taaviin ympäristöihin. Useissa kommentteissa mainittiin lisäksi, että tilanne on yhä tänä päivänäkin samanlainen. Vaikka oman BBS:n perustaminen ja ylläpitäminen oli pitkään vaativa tehtävä, suhteutuivat netin keskustelufoorumit niihin nähden vielä mutkikkaampina virtuaalisina kohtaamispaikkoina³⁷. Esimerkiksi oman keskustelupalstan perustaminen koettiin vaikeaksi. Kuten viimeisin kommentista osoittaa, kenties suurimmaksi ongelmaksi koettiin kuitenkin tietynlainen sisällöttömyys, yhteisöllisyyden puute sekä se, että sopivia keskusteluareenoita ei yksinkertaisesti ollut vielä 1990-luvulla olemassa. Vuoropohjainen kommunikaatio ja reaaliaikainen viestintä olivat ja ovat tärkeitä BBS-purkkien ja Internetin käyttömuotoja. Teknisen valmiuden ja sovellustason kautta tarkasteltuna voidaan kuitenkin huomata, että erityisesti vuoropohjaisen keskustelun kannalta BBS-purkit olivat harrastajien mielestä usein Internetin palveluita helpompia ja sopivampia yhteisöjen muodostamiseen. Sen sijaan IRC näyttää vastanneen sekä teknisen että sovellustason tarpeisiin purkkien keskustelumahdollisuuksien mukaisesti. Sen haltuunotto ja muokkaaminen omia käyttötarpeita vastaaviksi oli BBS-harrastajille usein helppoa.

Monet BBS-harrastajat ja kaveriporukat siirtyivät kommunikoimaan purkeista nettiin. IRC-keskustelu-ympäristö sisälsi BBS-maailmasta tuttuja piirteitä, jolloin sen omaksuminen ja vakiintuminen päivittäiseen käyttöön oli esimerkiksi varhaisia keskustelufoorumeita helpompaa. Kuvakaappaus mIRC-sovelluksesta.

Netin *tarjouman* kautta tarkasteltuna IRC oli malliesimerkki tapauksesta, joka oli aiempien kokemusten kautta *käsiteltävä*, sovellustasolla teknisesti *käsiteltävä* ja omien tarpeiden mukaan muokattava, eli *joustava*.

Toinen merkittävä aineistosta näkyvä BBS-kulttuuria ja sen sosiaalista puolta määrittelevä tekijä oli harrastusryhmien kiinnittyminen purkkitoiminnan yhteyteen. Roolipelaajien, Amiga-harrastajien ja lukuisten muiden alakulttuurien lisäksi varsin marginaaliset harrastajaryhmät käyttivät purkkeja toimintansa tukena. Esimerkiksi joulukuussa 1988 avatun Burned Bone BBS:n mainoksessa kerrottiin purkin olevan ”arkeologeille ja arkeologiasta kiinnostuneille suunnattu elektroninen postilaatikko, konferenssi- ja keskustelufoorumi”³⁸. Purkkitarjonnan laajuutta kuvastaa 9.4.1994 julkaistu BBS-lista: niin kristityille kuin parapsykologiasta, jääkiekosta ja hiphopista kiinnostuneille löytyi asialle omistautunut purkki³⁹. Petri Saarikosken mukaan purkit olivat tärkeitä nuorison suosimien alakulttuurien verkottumisessa ja vahvistivat riippumattoman yhteisöllisyyden syntymistä⁴⁰. Myös Howard Rheingold näki vastakulttuuriselle näkökulmalle ominaiseen tapaan purkit vaihtoehtona valtamedialle; ne mahdollistivat paperisten pienjulkaisujen tapaan alakulttuuriryhmien keskinäisen tiedonvälityksen⁴¹. Miten Internetin popularisoituminen sitten oikeastaan vaikutti BBS-purkkien harrastus- ja alakulttuuriryhmien toimintaan?

*Roolipelaamisesta keskusteltiin ahkerasti purkkeissa, mutta internettiin siirryttäessä meni hetki ennenkuin vastaava ”keskittymä” löydettiin. Tämän jälkeen tarjonta alkoikin lisääntymään reilusti yli purkki-aikojen.*⁴²

*Olimme harrastelijakirjoittajaporukka, joka ensin purkin lakkauduttua siirtyi Yahoo Groupsiin yhteisöksi, jossa viestittely toimi vielä jonkin aikaa, mutta lopulta kuihtui syystä tai toisesta. Nykyään jäänteinä on jäljellä vielä porukan irkanava, jolla toiminta on melko passiivista.*⁴³

Yllä esitetyt kommentit heijastavat monella tapaa 1990-luvun puolivälin jälkeistä tilannetta, jolloin Internet oli alkanut laajentua massiivisesti ja BBS-toiminta alkoi hiljalleen hiipua. Kenties suurin ongelma harrastus- ja alakulttuuriryhmien siirtymisessä tietoverkosta toiseen oli Internetin sisällöttömyys, hajanaisuus sekä tietyille asialle omistautuneiden keskusteluympäristöjen puute. Keskeistä on huomata montaa purkeissa toiminutta yhteisöä koskettaanut ajanjakso, jolloin kummassakaan tietoverkossa ei välttämättä ollut aiheeseen liittyvää aktiivista toimintaa. Esimerkiksi roolipelaa miselle omistautuneelle purkille ja siellä tapahtuneelle sosiaaliselle toiminnalle saattoi tuolloin olla erittäin hankala löytää vastinetta Internetistä. Toisaalta taas moni BBS-purkki oli puolestaan jo ehtinyt lopettaa.

Myös jälkimmäinen edellisistä haastattelusitaateista heijastaa osaltaan 1990-luvun tietoverkkomurrokseen liittyvää vakiintumattomuuden aikaa. Tuolloin moni aiemmin purkkeja käyttänyt ryhmä kokeili Internetin suomia uusia mahdollisuuksia. Toiminta saattoi jatkua esimerkiksi postituslistoilla tai IRC:ssa, mutta loppui syystä tai toisesta usein melko pian. Yhteisöjen hiipumista pohdittiin pitkälti juuri teknisen vaikeuden ja kömpelyyden kautta: Internetiin oli huomattavasti vaikeampi muodostaa vastaavanlaisia tukikohtia kuin purkkeihin.

Sisällöttömyys – kuten keskustelupalstojen puute tai niiden perustamisen vaikeus – voidaan hahmottaa myös netin käsiteltävyyden kautta. Jaakko Suominen on huomoinut, kuinka 1990-luvun puolivälissä esimerkiksi sovellusohjelmien käsiteltävyyteen liittyvät ongelmat hidastivat Internetin käyttöönottoa. Näiden ongelmien vaikutus ei kuitenkaan ollut pysyvä, kun käyttöä motivoivat netin käsiteltävyyteen ja joustavuuteen liittyvät tekijät.⁴⁴ Tästä oli kysymys myös BBS-harrastajien kohdalla: erilaisten teknisten ja sovellustason kokeilujen myötä tilanne alkoi muuttua viimeistään 2000-lu-

vun vaihteessa. Toisaalta toiminnan katkaisemisella oli myös kauaskantoisempia vaikutuksia, sillä BBS-purkit olivat tietoverkoissa liikkuneille harrastus- ja alakulttuuriryhmille tärkeä ja toisinaan myös ainoa toimintakenttä. Tiettyihin ilmiöihin keskittyneet purkit koettiin erityisen merkityksellisiksi yhteöllisyyden muodostumisen ja oman itsensä määrittelyn kautta. Siirtymä tietoverkkojen välillä vaikuttaa monesti katkaiseen – ainakin väliaikaisesti – yhteydet vanhoihin piireihin:

Yhteisöt hajaantuivat kun aloimme siirtyä netin käyttöön. Osasta (kuten minä) tuli pelkkiä kasuaalikäyttäjiä.⁴⁵

Jaa, enemmänkin on käynyt niin, että BBS-yhteisö on siirtynyt reaali maailmaan kaveriporukaksi ja internet palvelee yhteydenpitoa (sähköposti, skype, irc jne) ja yhteisten harrastusten tiedonvaihtoa (roolipelit, tiedonhaku jne).⁴⁶

Internet tulivat kaikkien ulottuville, tapahtui valtava muutos: harrastus- ja työväline muuttui viestintävälineeksi.⁴⁷

Internetin popularisoituminen muutti keskeisesti tietoverkkojen luonnetta sosiaalisen toiminnan välineinä: harrastusvälineestä tuli viestintäväline. Tämän johdosta osa harrastajista myös määritteli oman roolinsa uudelleen, heistä tuli kasuaalikäyttäjiä eli henkilöitä, joiden tietoverkkosuhde ei enää määrittynyt jonkin tietyn erityisalan tai yhteisön toiminnan mukaan. Internet ei monien BBS-purkeissa toimineiden ryhmien kannalta mahdollistanut oikeanlaisen käyttökulttuurin syntymistä, vaikka käyttömuodot sekä niihin vaadittavat sovellukset ja sovellusohjelmat olivatkin osittain olemassa. Tietoverkkojen tarjoumia tarkastellessa voidaankin huomata, miten ne muuttuvat ajan kuluessa. Tiettyjen ominaisuuksien puuttuminen saattoi vaikuttaa ratkaisevasti sekä yksittäisten henkilöiden että isompien ryhmien Internet-omaksumiseen ja käytön luonteeseen. Ilkka Arminen ja Sanna Raudaskoski huomauttavat, että teknologian käyttötavat ovat sekä sosiaalisesti muotou-

tuneita ja tiettyjä materiaalisia ehtoja edellyttäviä. Toisin sanoen teknologiat pysyvät mykkinä, kunnes niitä käytetään – tarjoumat määrittävät kulloisenkin toimintajärjestelmän sisällä⁴⁸. Nykynäkökulmasta katsottuna Internet ja sen tarjoumat ovat ratkaisevasti erilaisia kuin 1990-luvun puolivälissä.

TEKNINEN KEHITYS JA TIETOTEKNISEN KULTTUURIN MUUTOS

Tietoverkkojen tarjoumien avulla voidaan selittää joitakin netin kulttuuriseen omaksumiseen liittyviä piirteitä. Kuten yhteöllisyyteen ja sosiaaliseen toimintaan liittyvät havainnot osoittavat, kokonaisuuden hahmottamiseksi on lisäksi huomioitava laajemmat tietoteknisen kulttuurin muutokset. 1990-luvulla markkinoille tuli uusien standardien mukaisesti toimivia modeemeja, jotka mahdollistivat aiempaa suuremmat linjanopeudet; vielä vuosikymmenen alussa käyttäjät joutuivat useimmiten tyytymään 2400 bittiä sekunnissa siirtävään laitteeseen. 1990-luvun puolivälin jälkeen nopeimmat modeemit siirsivät tietoa jo huomattavasti vauhdikkaammin, 33600 bittiä sekunnissa. Vuonna 1997 laitevalmistajat julkaisivat vielä erityisesti Internet-käyttöön kehitetyt, 56000 bps -tiedonsiirtonopeuteen pystyvät modeemit, joita ei eräiden arvioiden mukana olisi kehitetty ilman Internetin saavuttamaa suurta suosiota.⁴⁹ Nopeiden analogisten modeemien lisäksi myös digitaalitekniikkaan perustuvat ISDN-liittymät alkoivat yleistyä 1990-luvun puolivälin jälkeen. Käytännössä uusi liittymätyyppi mahdollisti noin kolmin- tai nelinkertaisen nopeuden yleisimpiin modeemeihin verrattuna. BBS-harrastajat näkivät nopeiden modeemi- ja ISDN-yhteyksien yleistymisen helpottaneen tietoverkoissa liikkumista merkittävästi. Erityisesti ISDN-yhteyksien merkitys vaikuttaa korostuvan, sillä vasta

niitä pidettiin riittävän nopeana esimerkiksi multimediaelementtejä sisältävien www-sivujen selailuun:

Internet oli huomattavasti vaivattomampi, erityisesti kun ISDN-linjat yleistyivät. Tällöin yhteys oli jatkuvasti auki, siinä vaiheessa oma purkittelu loppui.⁵⁰

Aluksi internetin käyttö oli pelkkää irkkausta. Kun sai nopeamman modeemin, niin pystyin lataamaan tiedostoja ja pelaamaan.⁵¹

Microsoft julkaisi vuosien 1990–1993 välisenä aikana kolme Windows-versiota⁵². Sinänsä ajatus graafisesta käyttöliittymästä ei ollut uusi, vaan peräisin jo 1960-luvulta. Windows-tuoteperhe kuitenkin yleistyi ja vakiinnutti paikkansa PC-koneiden tavallisimpana käyttöliittymänä vuoteen 1994 mennessä.⁵³ Esimerkiksi *MikroBitin* kesällä 1995 julkaistun lukijakyselyn mukaan yli puolet lukijoista piti pääasiallisena käyttöliittymänään Windowsia. Samalla PC-konei-

den käyttäjien osuus oli noussut jo 77 prosenttiin vuodesta 1993, jolloin vastaava luku oli 61 prosenttia.⁵⁴ Vuonna 1995 julkaistu Windows 95 oli ensimmäinen yleiskäyttöön juurtunut graafinen käyttöjärjestelmä, jossa voitiin ajaa ohjelmia keskeytettynä moniajona. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että järjestelmä jakoi kullekin sovellukselle tietyn määrän prosessoriaikaa muiden odottaessa taustalla vuoroaan.⁵⁵ Monille BBS-harrastajille käyttöjärjestelmän uudistaminen tarkoitti mahdollista siirtymistä yhden tekstipohjaisen (pääte)ohjelman ajamisesta graafiseen käyttöympäristöön, jossa verkkosivujen selailun lisäksi voitiin samalla kirjoittaa vaikkapa tekstidokumentteja. Graafisen käyttöliittymän ja moniajon suomat mahdollisuudet vaikuttavat tutkimusaineiston perusteella osaltaan vauhdittaneen purkkiharrastajia Internet-käyttöön siirtymisessä:

```

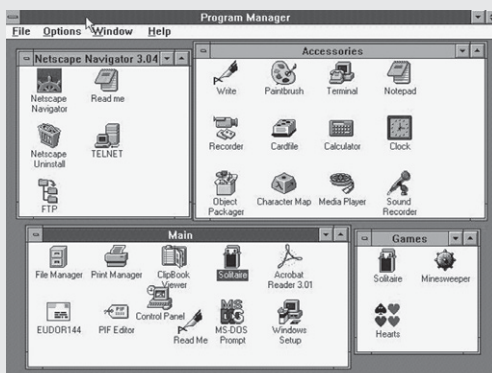
BL          <DIR>          26.06.01   21:07
PROGIS     <DIR>          28.06.01   18:11
NECHOUSE   <DIR>          05.07.01   21:30
TRANSIT    <DIR>          14.07.01   19:38
COBELDRM   <DIR>          19.09.01   21:35
COMHIND    COM          57.377    31.05.94   6:22
MIND99     386          9.349     31.05.94   6:22
CONFIG     OLD          147.12.06.01 17:44
AUTOEXEC   OLD          230.22.06.01 21:05
NETWIN     BAT          42.01.07.01  15:45
TREEINFO   MCD          539.23.06.01 13:02
CONFIG     SVS          208.30.06.01 15:45
AUTOEXEC   BAT          222.05.00.01 22:41
DEUTSCH    PDF          861.570    10.10.00   14:52
CHKLIST    MS           135.27.11.01 22:00
          37 Datei(en)   229.989 Bytes
          50.778.112 Byte frei

C:\>ver
MS-DOS Version 6.22

C:\>_

```

Graafisen käyttöliittymän ja moniajon suomat mahdollisuudet vaikuttivat osaltaan Internet-käyttöön siirtymiseen. Ylempässä kuvassa kuvaruutukaappaus Microsoftin merkkipohjaisesta MS DOS 6.22 -käyttöjärjestelmästä, alemmassa puolestaan saman yhtiön Windows 3.11 -käyttöliittymä (kuva: Rich's Ramblings for October 2004 <<http://schinnell.org/ramb/rambo410.html>>).

*Graafinen käyttöliittymä oli myös monipuolisempi ja luonnollisempi käyttää tekstipohjaiseen BBS-maailmaan verrattuna [...] edistivät omaa Internet-käyttöäni.*⁵⁶

*Internetiin mentiin graafisesta käyttöjärjestelmästä ja BBS:ään Dossista. BBS-aikaan smodem mahdollisti chattailyn ja latauksen samanaikaisesti. Moniajoympäristö mahdollisti kaikki ne ominaisuudet, jotka eivät vielä BBS-aikaan olleet itsestään selvyyksiä.*⁵⁷

*www oli bieno graafisine käyttöliittymineen verrattuna bbs:iin, internetissä kuvien katselminen oli helpompaa.*⁵⁸

Tekninen helppous, nopeus ja hallittavuus nousivat tekijöiksi, joilla Internet-käyttöön siirtymistä perusteltiin. Internetiin kohdistuvia aikakäsityksiä tutkinut Sari Östman on löytänyt viisi erilaista aikateemaa. Aikaa voidaan esimerkiksi säästää ja valita. Nämä ilmaukset ja puheen tavat toistuvat luokittain Internetin kulttuurisessa omaksumisprosessissa.⁵⁹ Nopeus ja helppous alkoivat 1990-puolivälin jälkeen nousta yhä enemmän esille myös harrastajien puheessa: Internet mahdollisti monessa paikassa yhtä aikaa olemisen. Samalla graafinen käyttöliittymä koettiin PC-käyttäjien keskuudessa tehokkaaksi ja helpoksi. Ajan valinta – silloin kuin itselle sopii – oli merkityksellistä erityisesti digitaalisten ISDN-yhteyksien yleistyttyä, jolloin nettiin alkoi yhä useamman harrastajan kotoa päästä aiempaa vattomammin.

Purkkiharrastajien kuvauksista välittyvä laajempi kotitietokone- ja tietoverkkokulttuurien murrosvaihe, jossa BBS-maailmaan kuuluneet hitaammat ja epävarmemmat toimintaperiaatteet olivat väistymässä. Tekninen kehitys näyttää tutkimusaineiston perusteella olleen eräs – vaikkakin usein väheksytty – osatekijä prosessissa. Kyse ei kuitenkaan ollut välttämättä suorasta siirtymästä tietoverkkojen välillä tai usein edes niiden välisestä kilpailusta. Verkkojen rinnakkaiskäyttö ja niiden soveltuvuus erityyppisiin asioihin oli jälleen pitkälti kiinni käyt-

täjän omista intresseistä. Yhteysnopeuksien kasvu, helpommin omaksuttavat käyttöliittymät sekä Internetiin jo teknisen toteutuksen puolesta kuuluva tietynlainen vapauden tunne näyttivät kuitenkin 1990-luvun puolivälin jälkeen houkutelleen yhä useampia purkkiharrastajia siirtymään täysipainoiseen Internet-käyttöön.

PURKKIHARRASTAJAT INTERNETIÄ OMAKSUMASSA

Internet-omaksumisen tarkastelu purkkiharrastajien kautta korostaa tietoverkkojen erilaisia kulttuurisia ominaispiirteitä ja toimintatapoja. Ne määrittivät keskeisesti uuden tietoverkkosuhteen muotoutumista eli netin kotoutumista ja asettumista osaksi arkea. BBS-harrastajat eivät olleet niin sanotusti 'tabula rasa', kirjoittamaton tai tyhjä taulu vailla minkäänlaista esiyymmärrystä tai kokemusta tietoverkoista. Kulttuurinen omaksuminen onkin tässä kontekstissa näiden piirteiden värittämä prosessi, joka sai merkityksensä 1990-luvun murrosvaiheen keskellä. BBS-harrastajien aiemmat kokemukset tietoverkoista olivat tuottaneet Internetistä ja sen palveluista tietynlaisen ennakkokäsityksen. Netin *käsitettävyyttä* helpottui, eikä sitä välttämättä koettu kulttuurisessa mielessä uudeksi: monet palvelut olivat olleet olemassa jo BBS-purkeissa, joten niiden käyttöönotto uudessa tietoverkossa oli verrattain helppoa. Esimerkiksi BBS-kulttuuriin kuulunut verkottuminen, kalliit puhelumaksut ja eri tietoverkkojen toimintaperiaatteiden samankaltaisuus ovat ominaispiirteitä, joiden voidaan katsoa keskeisesti vaikuttaneen Internetin käsitettävyyden muodostumiseen sekä samalla rinnakkaiskäytön jatkumiseen. BBS-harrastajat liikkuvat verkosta toiseen ja hyödynsivät niitä eri tavoin.

Tarjouman käsite avaa tärkeän näkökulman purkkiharrastajien tietoverkkosuh-

teiden muotoutumiseen. Internetin tietyt osa-alueet ja palvelut, kuten vaikkapa keskusteluohjelmajärjestelmä IRC olivat sekä aiempien kokemusten kautta *käsitettäviä*, sovellustasolla teknisesti *käsiteltäviä* että omien tarpeiden mukaan muokattavia, eli *joustavia*. Netin tarjouman avulla voidaan pitkälti selittää, miksi purkeissa liikkuneet kaveriporukat onnistuivat siirtämään toimintansa Internetiin ja miksi taas toisaalta vaikkapa alakulttuuriryhmien toiminta katkesi. Netin kulttuurinen omaksuminen ja toiminnan sopeuttaminen ja muokkaaminen oli sitä helpompaa, mitä tutummasta ilmiöstä toimintaperiaatteiden ja ominaispiirteiden tasolla oli kokonaisuudessaan kyse.

Tässä artikkelissa olen lisäksi pyrkinyt osoittamaan, kuinka tärkeää on asettaa tapahtumat laajempaan kontekstiin. Netin kulttuurisen omaksumisen tutkiminen vaatii erilaisten lähestymistapojen ja käsitteiden käyttöä. Kyse oli muutoksesta, sopeutumisesta ja muokkaamisesta – niin tekniikan, kulttuurin, toimintatapojen kuin käyttäjien tasolla. Usealla tasolla etenevä prosessi oli kuitenkin hidasta. Tästä johtuen netin omaksumista ei voi useinkaan tarkastella kokonaisuutena, vaan eri osa-alueiden suhteena toisiinsa ja käyttäjiin. Kulttuuriseksi ominaispiirteiksi määrittelemäni toimintatavat ja käytännöt määrittivät keskeisesti purkkiharrastajien Internet-omaksumista ja uuden tietoverkkosuhteen muotoutumista. Näillä piirteillä vaikuttaa toisinaan olleen kauaskantoisia vaikutuksia. BBS-harrastajien kohdalla netistä on epäilemättä muodostunut osa arkea, aivan kuten muidenkin suomalaisten kohdalla – se on kulttuurisesti omaksuttu. Aiempi tietoverkkosuhte näyttää kuitenkin keskeisesti määrittäneen sitä tapaa ja niitä alueita, joilta netti omaksuttiin ja otettiin käyttöön. Internet voi esimerkiksi toimia erinomaisena viestintävälineenä, mutta sen hyödyntäminen yhteisöllisyyden rakentamiseen voi olla BBS-harrastajan näkökulmasta yhä edelleen vaikeaa. Vaikka

teknologian käyttötapoja edellyttävät materiaaliset ehdot täyttyisivät, voivat syvälle juurtuneet sosiaaliset käytännöt tai vääränlaiset sosiaalisten toimintojen tarjoamat estää tai hankaloittaa uuteen käyttöympäristöön siirtymistä.

FM Mikko Hirvonen on tutkinut BBS-harrastusta ja tietoverkkojen kulttuurihistoriaa.

¹ Nurmela 2006, 49–50; Saarikoski, Suominen, Turtiainen & Östman 2009, 7.

² Historioitsija Heikki Ylikangas on pohtinut murros-käsitteen ongelmallisuutta ja todennut, että sillä voidaan kuvata vanhan ja uuden yhteentörmäystä, joka tuo muutoksen yhteiskuntaan (Ylikangas 1995, 6–11). Digitaalista televisiota tutkinut Pertti Näränen on käyttänyt murros-käsitettä kuvaamaan tilannetta, jossa digitaalinen lähetystoiminta kehittyi analogisten pääkanavien rinnalla (Näränen 2008). Tietoverkkokulttuurien kohdatessa kyse oli pitkälti edellä mainituista ilmiöistä, sekä rinnakkaisuudesta että toisaalta yhteentörmäyksestä. Murros-termin käytöstä huolimatta on syytä painottaa, että kyseessä oli useiden rinnakkaisien tapahtumien muodostama prosessi, jonka ajallinen kesto mitattiin vuosissa. Se ei mielestäni myöskään sulje pois tiettyjä jatkuvuuden periaatteita, jotka verkkokulttuurien historiallisessa tarkastelussa usein nousevat esiin (ks. esim. Saarikoski, Suominen, Turtiainen & Östman 2009).

³ Saarikoski, Suominen, Turtiainen & Östman 2009, 72.

⁴ Terho 2004. Ks. Hirvonen 2007, 59; Saarikoski 2004, 378.

⁵ Ks. Hirvonen 2007, 60–61.

⁶ Nurmela 2006, 49–50.

⁷ Internetin kulttuurisen omaksumisen käsite on syntynyt Turun yliopiston kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen digitaalisen kulttuurin oppiaineen Internetin kulttuurinen omaksuminen -tutkimusprojektissa. Sen pohjalta julkaistiin vuonna 2009 teos *Funetista Facebookiin – Internetin kulttuurihistoriaa*.

⁸ Saarikoski, Suominen, Turtiainen & Östman 2009, 9.

⁹ Arminen & Raudaskoski 2003, 281–285 & 286–287.

¹⁰ Saarikoski, Suominen, Turtiainen & Östman 2009, 270–271. Ks. myös Nurmela 2006.

¹¹ Tutkimusaineistoa analysoidessani olen joutunut esimerkiksi huomioimaan muistitiedon, nostalgian ja asiantuntijahaastatteluiden asettamat lähdekriittiset vaatimukset. Käyttämällä monipuolista aineistoa ja pitämällä lähdeyoppien erityispiirteet

mielessä voidaan kuitenkin luoda eheä kuva menneisyyden tapahtumista.

¹² Ks. esim. Tuomi & Sarajärvi 2002.

¹³ Fidonet-verkko toimii oletettavasti yhä edelleen ainakin Venäjällä ja sen lähipiirin maissa, Internetin välityksellä. Anonyymi sähköpostihaastattelu 26.5.2009.

¹⁴ Rheingold 1993 <<http://www.rheingold.com/vc/book/4.html>>. Ks. myös Abbate 1999, 202–205.

¹⁵ Anonyymi sähköpostihaastattelu 26.5.2009; Timo Söderholmin sähköpostihaastattelu 2.1.2007. SkyNet-nimi viittaa todennäköisesti Terminator-elokuvista tuttuun Skynet-tietokoneverkkoon. Ks. Wikipedian Skynet-artikkeli <<http://fi.wikipedia.org/wiki/Skynet>>.

¹⁶ Anonyymi sähköpostihaastattelu 26.5.2009.

¹⁷ "BBBS Features". BBBS-ohjelmiston kotisivut <<http://www.bbbs.net/features.html>>.

¹⁸ Anonyymi sähköpostihaastattelu 26.5.2009.

¹⁹ Saarikoski 2004, 380. Suurpurkeilla oli parhaimmillaan useita tuhansia käyttäjiä ja niihin oli kytketty kymmeniä modeemeja. Suomen suurin purkki oli MikroBitti-lehden ylläpitämä MBnet, jossa oli parhaimmillaan 250 puhelinlinjaa (Jouni Heikniemen haastattelu 3.8.2002 Bittivuoto-sivustolla. Haettu Internet Archive-palvelun kautta <<http://web.archive.org/web/20030706140915/http://www.bittivuoto.net/artikkelit.php4?kat=haastattelut&id=1>>

²⁰ MikroBitti 2/1994, 42–45.

²¹ Kyselyvastaukset (1-7/45), M30 Kuopio.

²² Hirvonen 2007, 61.

²³ Wikipedian kuvaus Telnet-protokollasta <<http://fi.wikipedia.org/wiki/Telnet>>.

²⁴ Kyselyvastaukset (1-7/33), M25 Pirkkala.

²⁵ Ks. Arminen & Raudaskoski 2003, 285–286.

²⁶ Juho Lepikön sähköpostihaastattelu 6.5.2009.

²⁷ Timo Söderholmin sähköpostihaastattelu 2.1.2007.

²⁸ Timo Söderholmin sähköpostihaastattelu 2.1.2007.

²⁹ *Yhteisöllisyydellä* tarkoitan tässä yhteydessä tuntemusta, joka syntyy tietoverkoissa käyttäjäkokemusten, eli sosiaalisten, tunneperäisten sekä tekniikkaan ja käyttäjänsä liittyvien mahdollisuuksien myötä. BBS-purkit toimivat alustoina, joissa syntyneen sosiaalisen toiminnan myötä tiettyjen ihmisten kesken saattoi muodostua vahva yhteenkuuluvuuden tunne. Ks. Heinonen 2008, 17–18. Tietoverkoissa tapahtuva *sosiaalinen toiminta* on kahden tai useamman ihmisen välistä tietokonevälitteistä vuorovaikutusta ja kanssakäymistä. En ota artikkelissa kantaa näiden käsitteiden historialliseen tai teoreettiseen muotoutumiseen, vaan käytän niitä pikemminkin yleiskielen sanoina.

³⁰ Saarikoski, Suominen, Turtiainen & Östman 2009, 319.

³¹ Kyselyvastaukset (1-8/10), M37 Oulu.

³² Kyselyvastaukset (1-8/65), M35 Ruukki.

³³ Heinonen 2008, 128.

³⁴ Kyselyvastaukset (1-8/67), M33 Jalasjärvi.

³⁵ Kyselyvastaukset (1-7/27), M34 Helsinki.

³⁶ Kyselyvastaukset (1-8/62), M33 Espoo.

³⁷ BBS-harrastuksen popularisoinnista ks. Hirvonen 2007, 59–60.

³⁸ Burned Bone BBS:n esite vuodelta 1988 <http://www.mikroliitti.fi/bbbs/BBBS_1_esite.htm>.

³⁹ Elektroniset postilaatit Suomessa 9.4.1994 -listaus, ks. Järvinen 1994, 373–414.

⁴⁰ Saarikoski 2004, 378.

⁴¹ Rheingold 1993 <<http://www.rheingold.com/vc/book/4.html>>.

⁴² Kyselyvastaukset (1-8/27), M30 Kuhmo.

⁴³ Kyselyvastaukset (1-8/68), M26 Kotka.

⁴⁴ Saarikoski, Suominen, Turtiainen & Östman 2009, 271–272.

⁴⁵ Kyselyvastaukset (1-8/35), M30 Pori.

⁴⁶ Kyselyvastaukset (1-8/24), M34 Helsinki.

⁴⁷ TIESU-kyselyn vastaukset. M27, Vaasa.

⁴⁸ Arminen & Raudaskoski 2003, 280 & 293.

⁴⁹ Tietokone 2/1997, 79; Tietokone 3/1998, 61.

⁵⁰ Kyselyvastaukset (1-7/17), M29 Hyvinkää.

⁵¹ Kyselyvastaukset (1-7/39), M30 Pori.

⁵² Ceruzzi 2003, 312.

⁵³ Saarikoski 2004, 400–401.

⁵⁴ MikroBitti 6-7/1995, 7.

⁵⁵ Paananen 2001, 110.

⁵⁶ Kyselyvastaukset (1-7/12), M29 Lempäälä.

⁵⁷ Kyselyvastaukset (1-7/37), M28 Espoo.

⁵⁸ Kyselyvastaukset (1-7/17), M29 Hyvinkää

⁵⁹ Saarikoski, Suominen, Turtiainen & Östman 2009, 158.

LÄHTEET:

Internet-lähteet tarkastettu 29.7.2010.

Kyselyaineisto:

BBS-ympäristöstä Internetiin -nettikyselyt. Tammi-kuu 2009 – kesäkuu 2009. 144 vastausta. Aineisto tekijän hallussa. Vastaukset on koodattu anonyymeiksi seuraavasti: merkintä "(1-7/17), M29 Hyvinkää" tarkoittaa BBS-harrastuksen aikana Hyvinkäällä asunutta 29-vuotiasta miestä, jonka vastaus on verkkokyselyn ensimmäisen version seitsemännen kysymyksen seitsemästoista vastaus.

Milloin kuulit ensimmäistä kertaa tietokoneista?
-nettikysely. Joulukuu 2002 – joulukuu 2003.
(Tiesu-kysely). Tietotekniikka Suomessa toisen maailmansodan jälkeen: toimijat ja kokemukset (TIESU) -projekti. Turun yliopisto, kulttuurihistoria. Aineisto digitaalisen kulttuurin oppiaineen hallussa.

Haastattelut:

Haastattelija Mikko Hirvonen. Aineisto tekijän hallussa.
Anonyymi sähköpostihaastattelu 26.5.2009.
Lepikkö, Juho. Sähköpostihaastattelu 6.5.2009.
Söderholm, Timo. Sähköpostihaastattelu 2.1.2007.

Aikakaus- ja verkkolehdet:

MikroBitti 1994–1995
Tietokone 1997–1998

Tilastot:

Terho, Juha. Purkkien määrän kehitys. BBS-harrastaja Juha Terhon kokoama tilasto purkkien lukumäärästä. 8.10.2004.

Verkkosivustot ja muut verkkolähteet:

BBBS.net <<http://www.bbbs.net/>>.
Bittivuoto <<http://bittivuoto.net>> Palvelu ei ole enää toiminnassa. Haettu Web Archive -palvelun kautta.
Burned Bone BBS:n verkkosivut <<http://www.mikroliitti.fi/bbbs/bbbs1989.htm>>.

Tutkimuskirjallisuus:

ABBATE, Janet: *Inventing the Internet*. The MIT Press, Cambridge (MA). 1999.
ARMINEN, Ilkka & RAUDASKOSKI, Sanna: Tarjoumat ja tietotekniikan tutkimus. *Sociologia* 40:4. 2003.
CERUZZI, Paul E.: *A History of Modern Computing*. Second edition. 1998, 2003. The MIT Press, Cambridge, Massachusetts.
HEINONEN, Ulla: *Sähköinen yhteisöllisyys. Kokemusia vapaa-ajan, työn ja koulutuksen yhteisöistä verkossa*. Turun yliopisto, Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja XIV. Pori, 2008.

HIRVONEN, Mikko: BBS-harrastus Suomessa 1993–1999. Havaintoja toiminnan piirteistä ja muutoksista. *Tekniikan Waiheita* 2/2007, 58–61.

JÄRVINEN, Petteri: *Tietoverkot. Opas tulevaisuuden tietoyhteiskuntaan*. 1994. WSOY, Helsinki.

NURMELA, Juha: Suomalaisten tieto- ja viestintätekniikan käyttö – sosiologisia näkökulmia verkkoviestintään. *Verkkoviestintäkirja*. Toim. Aula, Pekka, Matikainen, Janne & Villi, Mikko. Palmenia-sarja. Gaudeamus, Helsinki. 2006.

NÄRÄNEN, Pertti: *Digitaalinen televisio. Analyyssejä alkuhistoriasta, viestintäpoliittisista haasteista ja tv-järjestelmän muuttumisesta*. Acta Universitatis Tampereensis 1132. Tampere University Press. Tampere, 2008.

RHEINGOLD, Howard: *The Virtual Community. Homesteading on the Electronic Frontier*. 1993 <<http://www.rheingold.com/vc/book/>>.

SAARIKOSKI, Petri: *Koneen lumo. Mikrotietokoneharrastus Suomessa 1970-luvulta 1990-luvun puoliväliin*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 83. Jyväskylän yliopisto, 2004.

SAARIKOSKI, Petri, SUOMINEN, Jaakko, TURTIAINEN, Riikka & ÖSTMAN, Sari: *Funetista Facebookiin. Internetin kulttuurihistoria*. Toim. Saarikoski, Petri, Suominen, Jaakko, Turtiainen, Riikka & Östman, Sari. Gaudeamus Helsinki University Press. Helsinki, 2009.

TUOMI, Jouni & SARA-JÄRVI, Anneli: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi, Helsinki. 2002.

YLIKANGAS, Heikki: Murroksen käsitteestä. *Murroksia. Historian ja yhteiskuntaopin opettajien vuosikirja XXII*. Toim. Kantola, Mika, Lehtonen, Juha-Pekka & Liuskari, Markku. Pieksämäki 1995.

ATK- Ja Internet-oppaat:

PAANANEN, Juha: *Tietotekniikan peruskirja*. Docendo. Jyväskylä, 2001.

Tietosanakirjat:

Wikipedia-verkkotietosanakirja <<http://wikipedia.org>>.